

b nach *m* weder durch die Überlieferung noch durch die Volkssprache gerechtfertigt werden. Den zweiten Bestandteil der angesetzten Zusammensetzung möchte B. auch in dem ung. Stammes- und Volksnamen *magyar-magyar* wiedererkennen; ebenfalls unrichtig, denn er wirft das offene *e* in *magyar* und das geschlossene *ë* in *embër* zusammen.

2. — Die alten Ungarn haben Siedlungen einfach mit einem PN bezeichnet; darin möchte Kertész auf australische Analogien gestützt den Ausdruck jener primitiven praelogischen Denkweise erkennen, bei welcher Eigentum und Eigentümer als Einheit aufgefasst werden. Es ist aber auch schon prinzipiell unrichtig zur Erklärung altung. Verhältnisse die der modernen Primitiven heranzuziehen; die alten Ungarn waren durchaus nicht Primitiven. Auch war bei ihnen das private Bodeneigentum nicht vorhanden. — Moderne Flurnamen mit Szabó können zur Erklärung dieser Art der ONgebung auch nicht herangezogen werden; denn in der ältesten Zeit wurden mit PN immer menschliche Siedlungen bezeichnet, was seit dem 13. Jh. nicht mehr vorgekommen ist. Es ist daran festzuhalten, dass diese Art der Ortsbezeichnung in der nomadischen Lebensweise wurzelte.

3. — Was Balassa gegen die Herleitung des Wortes *loter* von mhd. *loter* anführt, ist nicht stichhaltig. Dem mhd. *-aere* > nhd. *-er* entspricht zwar *-ár, -ér* in den d. Lw. der ung. Sprache; das *-er* in *loter* geht jedoch nicht auf *-aere* zurück.

4. — Aus dem Zw. *székelyskedik* „siculisare“ kann das von Mollay benötigte Adjektivum *székelyes* (vgl. NNy. X. 25) auch schon deswegen nicht erschlossen werden, weil in diesem die Ableitungssilbe *-skedik* ist (vgl. z. B. d. *-ler*). Auch die deutsche Schreibform *Zakel* für ung. *székely* erlaubt uns nicht den ung. FamN *Zakalus* (l. *sakaluš*) mit dem ung. Stammensnamen *székely* in Zusammenhang zu bringen.

Föld szavunk eredete

A magyar föld szót a nyelvészek majd német, illetve langobárd vagy gepida, majd előárja vagy finnugor eredetűnek tartották. Végül a Etymologiai Szótár szerkesztőjének, Melich Jánosnak legújabb véleménye szerint: „hang-, alak- és jelentéstaniilag is nem lehetetlen, hogy a föld a föl [ez valószínűleg csak sajtóhiba föl helyett]’ pars superior, das ober, die oberfläche’ származéka.“

Vizsgáljuk meg Melich állítását az általa említett szempontok alapján:

1. Alaktani szempontból Melich föltevését a következővel támasztja alá: „a *-d* képzőre l. TMNy. 556, 556 is“. Csakhogy Simonyi ezeket a helyeken egyetlen egy példát sem idéz arra, hogy *határozószóból* is képződött volna ilyen *-d* képzővel főnév. Igaz ugyan, hogy a *fél ~ föl* szónak volt régebben főnévi 'superficies, oberfläche' jelentése, mely ma már csak a *teffél* összetételben és a birtokos személyragos *föle* alakban található meg, de viszont sem régi nyelvünkben, sem mai nyelvjárásainkban sehol sincs legcsekélyebb nyoma annak, hogy a *föld* szónak is lett volna valamikor ily 'valaminek felső része' jelentése. A TMNy-ra való hivatkozás tehát egyáltalában nem erősíti Melichnek már hangtörténeti okból is elfogadhatatlannak bizonyult feltevését.

2. A Melich-féle felfogás szerint tehát a pogány magyarok azért

nevezték volna a földet *föld*-nek, mert valami fölött van. De mi lehetne az a valami? Mi lehetne más, mint az, amit ma (mythologiai értelemben) *alvilágnak* mondanak. Csakhogy a pogány magyarok előtt az 'alvilág' fogalma bizonyára teljesen ismeretlen volt. Hiszen legközelebbi rokonaink a vogulok és osztjákok még ma sem ismerik. Az ő mythologiai felfogásuk szerint ugyanis a világ kétrétű ugyan, de felső rétege nem a föld, hanem az ég és éppen a földet, amelynél alsóbb réteget nem is ismernek, nevezik alvilágnak.

Az osztják népköltési gyűjteményben a „Hótalpon-járó-hótalpasgyors-fejedelemhős“ a „*Felső-égben lakó férfi atyám*“-hoz szól és mondja: „Az *alvilági* nép lakta halott haló réteges földre leviszem őket“ (Pápay 120).

A vogul népköltési gyűjtemény szerint a voguloknál is *fönt* van a „*Fönséges Ég*“ és az égi pusztában kódorgó medve átszakítja az ég talaját és az így támadt lyukon át *lenéz* az aranypázsitos földre (Munkácsi 3:4 k.) Még sokat idézhetnék a vogul-osztják mythológiából; minden idézet azt bizonyítaná, hogy az ég van fölül, a föld van alul. Aligha kételkedhetünk abban, hogy az a világgép, amely a pogány magyarok lelkében élt, más lett volna, mint a voguloké és osztjákoké. Ezért jelentéstani szempontból is elfogadhatatlannak kell mondanunk azt a Melich-féle feltevést, hogy azért nevezték volna a földet földnek, mert valami fölött (az általuk nem is ismert alvilág fölött)? Ha e fogalom megnevezésére *-d* képzős szót képeztek volna, akkor világgépünk alapján annak legfeljebb **ald* és nem *föld* lett volna a neve.

Már J u h á s z Jenő sem fogadta el Melich etymológiáját (MNy XXXV:115). Ő a *fövény* szóval kapcsolja össze a *föld* szót és az *l* hangot későbbi járuléknak mondja. Ennek is ellene mond a kegyetlen chronologia: az *l*-es alakok a régebbiek.

Megmaradok tehát régebbi magyarázatom mellett (Indogerm. Forsch. 52:296, MNy 31: 56, 71): *föld* szavunk megfelelője a többi finnugor nyelvekben nem lelhető fel, a magyar nyelvből sem magyarázható. Jövevényszó tehát, valószínűleg előárja eredetű. A 'föld' jelentésű óind *prthivi* előárja és *-vi* képző nélküli alakja **plth* volt, ennek hangalakja, jelentése, mythologiai szerepe (földanya) egyaránt egyezik *föld* szavunkéval.

Erdődi József.

(*Deutscher Auszug*) — *Herkunft des Wortes föld „Erde, Boden“*. — Das Wort kann weder mit Melich von *föl* „das Obere“ abgeleitet, noch mit J u h á s z mit *fövény* „Sand“ zusammengestellt werden, da es ein vorarisches Lehnwort ist: < **plth*.